

Status zawodowych kuratorów sądowych w polskim wymiarze sprawiedliwości

Aleksandra Brudnoch
Współpraca: Barbara Grabowska-Moroz

I. Wstęp

W ramach Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka (dalej: HFPC) funkcjonuje program „Monitoring procesu legislacyjnego w obszarze wymiaru sprawiedliwości”¹, którego działalność koncentruje się przede wszystkim na obserwowaniu oraz uczestniczeniu w procesie legislacyjnym na szczeblu centralnym w zakresie projektów zmian prawa, które będą mieć wpływ na konstytucyjne prawa i wolności człowieka. Szczególnym przedmiotem naszego zainteresowania jest tematyka wymiaru sprawiedliwości, koordynowana na poziomie rządowym przez Ministra Sprawiedliwości.

Jedną z form działalności programu jest także sporządzanie tzw. *policy papers* – analiz i raportów mających na celu ukazanie aktualnego obrazu danej instytucji. Przedmiotem dotychczasowych opracowań HFPC były różne grupy zawodowe funkcjonujące w ramach wymiaru sprawiedliwości: asystenci sądowi i pracownicy sądów², biegli sądowi³ oraz dyrektorzy sądów⁴.

Celem niniejszego raportu jest analiza zasad funkcjonowania zawodowych kuratorów sądowych w systemie polskiego prawa. Szczególną uwagę w tym zakresie poświęcono

1 Program „Monitoring procesu legislacyjnego w obszarze wymiaru sprawiedliwości” realizowany jest przez Helsińską Fundację Praw Człowieka dzięki dotacji otrzymanej z programu "Obywatele dla Demokracji" finansowanego z Funduszy EOG. W latach 2010-2014 program był finansowany ze środków Fundacji im. Stefana Batorego w ramach Programu „Demokracja w Działaniu”.

2 A. Pietryka, M. Szwał, Asystenci sędziów i pracownicy sądów jako ważne ogniwo procesu orzeczniczego w sądach, raport dostępny jest na stronie: <http://programy.hfhr.pl/monitoringprocesulegislacyjnego/files/2013/01/Artur-Pietryka-Michal-Szwast-Asystenci-sedziow-i-pracownicy-sadow-jako-wazne-ogniwo-procesu-orzeczniczego-w-sadach1.pdf>.

3 B. Grabowska, A. Pietryka, M. Wolny, Biegli sądowi w Polsce, raport dostępny jest na stronie: http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2014/04/HFPC_PRB_biegli-sa%CC%A8dowi_w_polsce.pdf.

4 D. Sześciło, Dwuwładza w sądach? Status, zadania i kompetencje dyrektorów sądów po reformie, raport dostępny jest na stronie: http://programy.hfhr.pl/monitoringprocesulegislacyjnego/files/2013/01/Sze%CC%9Bci%CC%82o-dwuwladz_a_w_sadzie-RAPORT3.pdf.

aktualnej pozycji kurateli sądowej w strukturach wymiaru sprawiedliwości. Sprawne funkcjonowanie tej grupy zawodowej jest niezmiernie istotne, gdyż skuteczność szeregu zmian prawa w zakresie prawa karnego czy postępowania wobec nieletnich zależy od sposobu działania kuratorów sądowych. Z jednej strony, wykonywane przez kuratorów zadania wywołują istotne skutki w sferze praw i obowiązków jednostki. Z drugiej strony, zadaniem kuratorów jest pomoc w readaptacji społecznej skazanych i resocjalizacji nieletnich, motywacja i wsparcie rodziców w opiece i wychowaniu dzieci, ochrona dobra małoletnich dzieci, oraz praca na rzecz zmniejszania społecznej patologii. W tym sensie aktywność kuratorów przekłada się na poziom porządku i bezpieczeństwa obywateli.

Z uwagi na złożoność problematyki stanu kurateli sądowej niniejsze opracowanie ogranicza się tylko do niektórych zagadnień. Rezultatem analizy są rekomendacje zmian legislacyjnych, jak również odnoszące się do praktyki organów wymiaru sprawiedliwości. Dokument powstał przede wszystkim w oparciu o informacje uzyskane z Ministerstwa Sprawiedliwości, sądów okręgowych z terenu całego kraju⁵ oraz Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury. Jednocześnie zagadnienia konsultowane były z przedstawicielami Krajowej Rady Kuratorów⁶.

II. Aktualny stan prawny

Status prawny kuratorów sądowych regulują przede wszystkim ustawa o kuratorach sądowych⁷ (dalej: u.k.s.), ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych⁸ (dalej: p.u.s.p.) oraz cały szereg aktów podstawowych odnoszących się do pozycji kuratorskiej służby sądowej w strukturze wymiaru sprawiedliwości, zadań kuratorów sądowych wspólnych dla kuratorów dla dorosłych i kuratorów rodzinnych oraz dotyczących organizacji kurateli⁹.

Ustawa o kuratorach sądowych ma charakter ustrojowy, precyzuje miejsce tej grupy zawodowej w strukturze wymiaru sprawiedliwości, zarysowuje ogólny charakter zadań wykonywanych przez kuratorów. Reguluje organizację kuratorskiej służby sądowej w ramach sądu, określa ścieżkę kariery, zakreśla kompetencje samorządu zawodowego kuratorów

5 Informacji udzieliły sądy okręgowe w Kaliszu, Łodzi, Nowym Sączu Olsztynie, Rzeszowie, Słupsku, Suwałkach, Szczecinie, Świdnicy, Warszawie.

6 22 września 2015 r. w siedzibie HFPC odbyło się spotkanie z przedstawicielami KRK - z upoważnienia Prezydium KRK reprezentowali Wioleta Włodyga (Zastępca Kuratora Okręgowego w Warszawie), Lech Sobieszczuk (Delegat okręgu lubelskiego), Tomasz Krzywiński (Delegat okręgu białostockiego), Waldemar Saliński (Delegat okręgu elbląskiego).

7 Dz.U. z 2014 r. poz. 795 – t.j.

8 Dz.U. Nr 98 poz. 1070, z późn. zm.

9 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2007 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 2316), rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie wynagrodzeń kuratorów zawodowych i aplikantów kuratorskich (Dz. U. Nr 239, poz. 2037, z późn. zm.), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 czerwca 2003 r. w sprawie standardów obciążenia pracą kuratora zawodowego (Dz.U. Nr 116 poz. 1100), zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 grudnia 2003 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz.U. Ministra Sprawiedliwości z 2003 r. Nr 5 poz. 22.)

zawodowych oraz zasady podlegania odpowiedzialności dyscyplinarnej. Mimo upływu prawie 15 lat obowiązywania ustawy o kuratorach sądowych nowelizowano ją jedynie kilkakrotnie. Modyfikacje dotyczyły pojedynczych kwestii, często wynikały z konieczności dokonania zmian w innych aktach prawnych. Jedynie nowelizacja z 2014 r. dotyczyła wyłącznie ustawy o kuratorach sądowych¹⁰.

Szczegółowy zakres obowiązków kuratorów jest uregulowany w dwóch grupach przepisów: związanych z procedurą karną oraz z prawem rodzinnym. Do zadań kuratorów dla dorosłych odnoszą się m.in. przepisy kodeksów: karnego¹¹ (dalej: k.k.), karnego wykonawczego¹² (dalej: k.k.w.) czy postępowania karnego¹³ (dalej: k.p.k.). Osobne rozporządzenia określają sposób wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych¹⁴ czy dotyczących wykonywania kar, środków karnych i środków zabezpieczających w systemie dozoru elektronicznego¹⁵. Z kolei do działań kuratorów rodzinnych zastosowanie mają m.in. przepisy kodeksu postępowania cywilnego¹⁶ (dalej: k.p.c.) oraz rodzinnego i opiekuńczego¹⁷ (dalej: k.r.o.), a także akty regulujące postępowanie w sprawach nieletnich¹⁸, metody przeciwdziałania przemocy w rodzinie¹⁹ czy zasady i tryb przeprowadzania wywiadów środowiskowych o nieletnich²⁰.

10 Ustawa z dnia 10 października 2014 r. o zmianie ustawy o kuratorach sądowych, Dz.U. z 2014 poz. 1689.

11 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, Dz.U. Nr 88 poz. 553, z późn. zm.

12 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy, Dz. U. Nr 90 poz. 557, z późn. zm.

13 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego, Dz.U. Nr 89 poz. 555, z późn. zm.

14 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 lutego 2013 r. w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych, Dz. U. z 2013 poz. 335.

15 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 maja 2015 r. w sprawie sposobu oraz szczegółowych warunków wykonywania kar, środków karnych i środków zabezpieczających w systemie dozoru elektronicznego, Dz.U. z 2015 r. poz. 773. Do tej grupy kuratorów sądowych zastosowanie mają jeszcze inne akty: ustawa z dnia 10 września 1999 r. - Kodeks karny skarbowy (Dz.U. Nr 83 poz. 930, z późn. zm.), rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości - z dnia 16 stycznia 2012 r. w sprawie sposobu przeprowadzania badań na obecność alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych w organizmie skazanego lub sprawcy oddanego pod dozór lub zobowiązanego do powstrzymania się od nadużywania alkoholu lub używania środków odurzających lub substancji psychotropowych, ich dokumentowania oraz weryfikacji (Dz.U. z 2012 r., poz. 104.)

16 Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. Nr 43 poz. 296, z późn. zm.

17 Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz.U. z 2015 poz.2082.

18 Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, Dz.U. z 2014 poz. 382 – t.j.

19 Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz. U. Nr 180, poz. 1493, z późn. zm.

III. Zawodowy kurator sądowy

III.1. Informacje ogólne

Efektywność działań wymiaru sprawiedliwości w zakresie zwalczania patologii społecznej wśród młodzieży i dorosłych zależy w dużej mierze od dostosowania właściwych metod zwalczania i zapobiegania zjawisk zachodzących wśród tego wycinka społeczeństwa. W związku z tym kładzie się nacisk na alternatywne wobec izolacji środki i sposoby postępowania. Najważniejszym elementem systemu opartego na środkach wolnościowych jest wyspecjalizowany organ władzy publicznej – kurator sądowy²¹. Kurator sądowy jest funkcjonariuszem publicznym²², który realizuje określone przez prawo zadania o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym, związane z wykonywaniem orzeczeń sądu²³. Kurator działa w środowisku podopiecznych, także na terenie zamkniętych zakładów i placówek ich pobytu, w szczególności na terenie zakładów karnych, placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz leczniczo-rehabilitacyjnych²⁴.

Kuratorzy sądowi wykonujący orzeczenia w sprawach karnych określani są mianem „kuratorów dla dorosłych”, zaś wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich to „kuratorzy rodzinni”²⁵. Zawodowy model kurateli sądowej ma stanowić gwarancję, że kuratorzy będą stanowić kadre o należyтым wykształceniu i przygotowaniu zawodowym, mogącą poświęcić nadzorowanemu więcej czasu, dostosowującą się do stawianych wymagań oraz objętą dostateczną kontrolą²⁶.

Kuratorem zawodowym może być mianowany ten, kto:

- posiada obywatelstwo polskie i korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich;
- jest nieskazitelnego charakteru;
- jest zdolny ze względu na stan zdrowia do pełnienia obowiązków kuratora zawodowego;
- ukończył wyższe studia magisterskie z zakresu nauk pedagogiczno-psychologicznych, socjologicznych lub prawnych albo inne wyższe studia

20 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 sierpnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu przeprowadzania wywiadów środowiskowych o nieletnich, Dz.U. Nr 90 poz. 1010. Do zadań kuratorów rodzinnych odnosi się też ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, Dz.U. z 2015 poz.1286.

21 J. Kuształ, Podstawy prawne kurateli sądowej [w:] B. Zinkiewicz (red.): Współczesna kuratela sądowa (wybrane zagadnienia), Mysłowice 2006, s. 11.

22 Art. 115 § 13 pkt 3 k.k.

23 Art. 1 u.k.s.

24 Art. 3 ust. 1 u.k.s.

25 Na dzień 30.06.2015 r. limit etatów kuratorów dla dorosłych wynosił 3113, 25, a dla kuratorów rodzinnych – 2003,25. Liczba kuratorów społecznych kurateli dla dorosłych wynosiła 14 846 osób, a kurateli rodzinnej – 12 384 osób. Sprawozdanie MS-S40 z działalności kuratorskiej służby sądowej za I półrocze 2015 r.

26 K. Gromek, Kuratorzy sądowi. Komentarz, Warszawa 2005, s. 13.

magisterskie i studia podyplomowe z zakresu nauk pedagogiczno- psychologicznych, socjologicznych lub prawnych;

- . odbył aplikację kuratorską;
- . zdał egzamin kuratorski.

III.2. Zakres zadań

Zakres zadań kuratorów sądowych jest niezwykle szeroki. Poszczególne zadania umiejscowione są zatem nie tylko w u.k.s. (tym bardziej, że ta ma charakter ustrojowy), ale także innych ustawach i wydanych na ich podstawie aktach wykonawczych.

Obszary zadań kuratorów sądowych mające cechy wskazane w art. 1 u.k.s.²⁷

KURATORZY RODZINNI		KURATORZY DLA DOROSŁYCH	
Postępowanie przed sądem	Postępowanie wykonawcze	Postępowanie przygotowawcze	Postępowanie wykonawcze
<ul style="list-style-type: none"> . Wywiady środowiskowe . Nadzory tymczasowe 	<ul style="list-style-type: none"> . Wywiady środowiskowe . Nadzory . Zadania kontrolne . Odbieranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub opiece . Udział w kontaktach rodziców z dziećmi . Udział w pracach zespołu dyscyplinarnego i grup roboczych 	<ul style="list-style-type: none"> . Wywiady środowiskowe 	<ul style="list-style-type: none"> . Dozory . Dozory elektroniczne . Kara ograniczenia wolności . Przygotowanie do zwolnienia . Wywiady środowiskowe . Udzielanie pomocy z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej . Kontrola obowiązków bez dozoru . Udział w pracach zespołu dyscyplinarnego i grup roboczych

Działania kuratorów sądowych mają pełnić przede wszystkim funkcje resocjalizacyjne i wychowawcze. Kurator sądowy, wykonując swoje obowiązki wobec osoby, której dotyczy postępowanie ma prawo do odwiedzania jej w miejscu zamieszkania lub pobytu w godzinach od 7:00 do 22:00. Ma też prawo żądania okazania dowodu tożsamości oraz udzielania mu niezbędnych wyjaśnień i informacji. Przy wykonywaniu swych czynności służbowych kurator może zwrócić się o udzielenie mu pomocy od policji i innych organów, jak również od osób fizycznych²⁸.

27 Na podstawie opracowania dr. Tadeusza Jedyńaka, opracowanie dostępne na stronie: <http://kurator.webd.pl/wp-content/uploads/2012/03/biurowosc-kss-kSSIP-2012-5032012.pdf>.

28 Art. 9 u.k.s.

III.3. Umiejscowienie instytucjonalne

Zwierzchnictwo ogólne nad kuratelą sądową należy do Ministra Sprawiedliwości. Zawodowi kuratorzy sądowi stanowią kuratorską służbę sądową na obszarze właściwości sądu okręgowego. Co do zasady nadzór nad ich działalnością wykonuje kurator okręgowy, z zastrzeżeniem określonych w ustawie uprawnień sądu lub prezesa sądu. Prezes sądu okręgowego powołuje kuratora okręgowego na 6-letnią kadencję (z możliwością powołania na kolejne kadencje). Wyboru dokonuje spośród kandydatów wybranych przez okręgowe zgromadzenie kuratorów. Prezes sądu okręgowego odwołuje kuratora okręgowego, w przypadku zrzeczenia się przez niego funkcji, a po zasięgnięciu opinii okręgowego zgromadzenia kuratorów – jeśli nie wypełnia obowiązków nałożonych przez ustawę. Ponadto prezes sądu okręgowego, na wniosek kuratora okręgowego, może powołać zastępcę kuratora okręgowego dla dorosłych i zastępcę kuratora okręgowego rodzinnego, a jeżeli uzna to za wystarczające – jednego zastępcę kuratora okręgowego. Kurator okręgowy odpowiada przed prezesem sądu okręgowego za funkcjonowanie kuratorskiej służby sądowej w okręgu. Reprezentuje też kuratorów sądowych organów kolegiałnych sądu.

W czasie VII kadencji Sejmu Ministerstwo Sprawiedliwości podejmowało kroki w celu zreformowania kuratorskiej służby sądowej. W latach 2014-2015 procedowano nad projektem założeń projektu ustawy o zmianie ustawy o kuratorach sądowych²⁹. Z kształtu projektowanych zmian można wnioskować, że głównym zamierzeniem projektodawców było zwiększenie uprawnień nadzorczych i kontrolnych Ministra Sprawiedliwości, prezesa sądu okręgowego i kuratora okręgowego nad funkcjonowaniem kuratorskiej służby sądowej. Intencją autorów zmian było wyposażenie wymienionych wyżej podmiotów w narzędzia do sprawowania rzeczywistego nadzoru nad podległymi kuratorami sądowymi, a także określenie czytelnych reguł podległości służbowej. Projektowane zmiany dotyczyły też m.in. podniesienia standardu wymagań od kandydatów do służby, organizacji pracy kuratorów, zasad wynagradzania za pracę, doprecyzowania przepisów odnoszących się do postępowania dyscyplinarnego czy zwiększenia kompetencji prezesa sądu okręgowego w zakresie nadawania stopni służbowych kuratorom.

Wybrane propozycje zmian u.k.s.

Obowiązujące uregulowania u.k.s.	Projekt założeń do ustawy o zmianie u.k.s.
Art. 4	
Kuratora zawodowego mianuje, odwołuje, przenosi do innego sądu lub zespołu kuratorskiej służby sądowej albo zawiesza w czynnościach prezes sądu okręgowego, na wniosek kuratora okręgowego.	Rozszerzenie kompetencji prezesa sądu okręgowego o możliwość podejmowania decyzji kadrowych wobec sądowego kuratora zawodowego w postaci mianowania, odwołania, zawieszenia w czynnościach i przenoszenia do innego sądu lub zespołu nie tylko na wniosek kuratora okręgowego, ale również z własnej inicjatywy, po zasięgnięciu opinii kuratora okręgowego
Art. 34b	
	Przyznanie Ministrowi Sprawiedliwości

²⁹ Prace nad projektem zatrzymały się na etapie obrad stałego Komitetu Rady Ministrów, projekt założeń dostępny jest na stronie: <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/197541/katalog/197572#197572>.

	uprawnienia do decydowania w skali kraju o przydzielaniu zwolnionych stanowisk kuratorskich lub ich znoszeniu
Art. 36	
1. Kuratora okręgowego powołuje, na 6-letnią kadencję, prezes sądu okręgowego spośród kandydatów wybranych przez okręgowe zgromadzenie kuratorów ze swego grona, bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy członków zgromadzenia.	Przekazanie Ministrowi Sprawiedliwości kompetencji do powoływania i odwoływania kuratorów okręgowych, po zasięgnięciu opinii prezesa sądu okręgowego
Art. 37	
1. Kurator okręgowy odpowiada przed prezesem sądu okręgowego za funkcjonowanie kuratorskiej służby sądowej w okręgu. Reprezentuje kuratorów sądowych wobec prezesa sądu okręgowego i organów kolegialnych sądu.	Jednoznaczne określenie, że kurator okręgowy odpowiada przed Ministrem Sprawiedliwości za funkcjonowanie kuratorskiej służby sądowej w okręgu
Art. 63	
1. Od orzeczenia sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji strony mają prawo wnieść odwołanie. W odwołaniu można skarżyć całość orzeczenia lub jego część.	Wprowadzenie zasady, iż w postępowaniu dyscyplinarnym odwołanie przysługuje zarówno stronie, jak i Ministrowi Sprawiedliwości

Projekt założeń projektu nowelizacji przeszedł ścieżkę konsultacji społecznych i uzgodnień międzyresortowych i zatrzymał się na etapie stałego Komitetu Rady Ministrów. Ostatecznie prace nad nim nie zostały ukończone.

IV. Ścieżka zawodowa

IV.1 Aplikacja kuratorska

Ustawa o kuratorach sądowych nie określa jasnych kryteriów i zasad naboru nowej kadry kuratorskiej. Stanowi jedynie, że aplikantem kuratorskim może zostać ten, kto:

- 1) posiada obywatelstwo polskie i korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich;
- 2) jest nieskazitelnego charakteru;
- 3) jest zdolny ze względu na stan zdrowia do pełnienia obowiązków kuratora zawodowego;
- 4) ukończył wyższe studia magisterskie z zakresu nauk pedagogiczno-psychologicznych, socjologicznych lub prawnych albo inne wyższe studia magisterskie i studia podyplomowe z zakresu nauk pedagogiczno-psychologicznych, socjologicznych lub prawnych oraz
- 5) przedłożył informację z Krajowego Rejestru Karnego, która go dotyczy.

Po zasięgnięciu opinii kuratora okręgowego aplikanta kuratorskiego zatrudnia prezes sądu okręgowego. Na początku funkcjonowania u.k.s. opinie wydawano na podstawie analizy formalnej przedstawionych dokumentów i referencji kandydata oraz rozmowy kwalifikacyjnej. Później Ministerstwo Sprawiedliwości, dążąc do ujednoczenia kryteriów

kwalfikacji kandydatów, zobligowało prezesów sądów okręgowych do sformalizowania procedury naboru przez przeprowadzanie konkursu kwalifikacyjnego dla kandydatów na aplikację³⁰. Należy rozważyć, czy kryteria naboru na aplikację kuratorską nie powinny zostać ustawowo ujednolicone, szczególnie ze względu na duże zainteresowanie jej odbywaniem.

Zainteresowanie ogłaszaniem konkursami na aplikację kuratorską w wybranych okręgach w latach 2010-2015:

Rok	Łódź	Nowy Sącz	Olsztyn	Rzeszów	Słupsk	Szczecin	Świdnica	Warszawa
	Liczba konkursów / liczba zainteresowanych							
2010	1/56	-	1/78	-	2/38	1/62	-	-
2011	1/66	1/20	1/29	1/28, 1/13	1/13, 1/32	-	1/36	1/60
2012	1/60	1/25	1/29		1/13	1/79	1/47	-
2013	1/61	-	1/36, 1/19	1/17	-	-	-	1/78
2014	1/75	-	-		1/20	-	1/52	1/41
2015	-	1/33	-		1/9, 1/16	1/83	1/85	-

Analiza udostępnionych Fundacji ramowych planów aplikacji kuratorskiej pokazuje, że ich zakres programowy w różnych okręgach jest porównywalny. Z pewnością jednak przebieg szkolenia w części dotyczącej sposobu prowadzenia spraw różni się w zależności od danego okręgu sądowego. Dlatego też należałoby przyłączyć się do postulatu Krajowej Rady Kuratorów (dalej: KRK), zgodnie z którym warte przemyślenia jest prowadzenie centralnego szkolenia dla aplikantów kuratorskich, np. w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury. Mogłoby to przyczynić się do ujednolicenia poziomu merytorycznego szkoleń dla aplikantów kuratorskich. Pozwoliłoby też uniknąć późniejszych rozbieżności w sposobie prowadzenia spraw na terenie całego kraju³¹.

IV.2. Szkolenia organizowane przez Krajową Szkołę Sądownictwa i Prokuratury

Kurator zawodowy jest obowiązany stale podnosić kwalifikacje zawodowe, w tym uczestniczyć w szkoleniach i innych formach doskonalenia zawodowego, których organizację określa ustawa o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury³² (dalej: KSSiP).

Szkolenia dla kuratorów sądowych organizowane przez KSSiP

Rok	Liczba bloków szkoleniowych	Liczba uczestników szkoleń	Tematy przeprowadzonych szkoleń, m.in.:

30 T. Jedynek Tadeusz, K. Stasiak, Komentarz do ustawy o kuratorach sądowych komentarz, Warszawa 2014 r., s. 208.

31 Jeden z postulatów KRK dot. reformy sądownictwa, pismo dostępne na stronie: http://kurator.info/wp-content/uploads/2016/01/2016.01.04-Postulaty-KRK-dot.-reformy-s%C4%85downictwa-77.IV_.2015.pdf.

32 Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, Dz.U. 2009 nr 26 poz. 157, z późn. zm.

2010	5	296	Wybrane zagadnienia istotne w pracy zawodowych kuratorów sądowych dla dorosłych, Wybrane zagadnienia istotne w pracy zawodowych kuratorów sądowych rodzinnych.
2011	9	577	Wybrane zagadnienia istotne w pracy zawodowych kuratorów rodzinnych i dla dorosłych, Szkolenie dla zawodowych kuratorów sądowych SO Lublin "Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie"
2012	8	394	Przeciwdziałanie przemocy i innym patologiom życia rodzinnego w pracy zawodowego kuratora sądowego, Dozór elektroniczny, Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu, walka ze stresem negatywnym oraz relacje interpersonalne w miejscu pracy
2013	12	614	Przeciwdziałanie przemocy i innym patologiom życia rodzinnego w pracy zawodowego kuratora sądowego, Zarządzanie Zasobami Ludzkimi
2014	22	874	Wybrane zagadnienia z metodyki pracy kuratora sądowego dla dorosłych, Wybrane zagadnienia z metodyki pracy rodzinnego kuratora sądowego
2015	22	994	Szkolenie dla zawodowych kuratorów sądowych z zakresu mediacji i przeciwdziałania przemocy domowej, Rola kuratora sądowego dla dorosłych po wejściu w życie z dniem 1 lipca 2015 r. zmian w KK i KKW
2016*	25	1750	Nowy model postępowania przygotowawczego oraz sądowego w postępowaniu karnym, Wykonywanie orzeczeń w sprawach karnych w świetle zmian w k.k.w., Umiejętności interpersonalne i personalne w pracy kuratora sądowego.)

*Planowane szkolenia na dzień 25 listopada 2015 r.

Powyższe zestawienie pokazuje, że liczba osób objęta szkoleniami organizowanymi przez KSSiP wzrasta, jednak nadal jest ona zbyt niska. Z danych przekazanych przez KSSiP wynika, że na przestrzeni lat 2010 – 2015 w ciągu jednego roku szkoleniami objęta była co najwyżej 1/5 zatrudnionych kuratorów. W tej sytuacji należy zasygnalizować zdecydowane braki w zakresie wypełnienia potrzeb szkoleniowych tej grupy zawodowej. Było to szczególnie zauważalne w 2015 r. gdy 1 lipca 2015 r. wchodziła w życie reforma kodeksu karnego, która w szczególny sposób oddziaływała na zakres obowiązków kuratora dla dorosłych. W związku z tym, że kuratorzy zawodowi sami nie mogą zgłaszać swoich potrzeb szkoleniowych³³, KRK przedstawiła KSSiP propozycję przeprowadzenia dodatkowego szkolenia dla kuratorów zawodowych w zakresie skutków wprowadzonych w 2015 roku nowelizacji k.k., k.p.k. i k.k.w. Dzięki temu KSSiP zorganizowała cykl szkoleń

33 § 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 2015 r. w sprawie sposobu i trybu opracowania rocznego harmonogramu działalności szkoleniowej Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury (Dz.U. z 2015, poz. 2262.) wśród podmiotów uprawnionych do przesłania potrzeb szkoleniowych wymienia: Ministra Sprawiedliwości, Prokuratora Generalnego, Krajową Radę Sądownictwa, Krajową Radę Prokuratury, prezesów sądów apelacyjnych i prokuratorów apelacyjnych.

wykraczających poza ustalony harmonogram, o tematyce „Rola kuratora sądowego dla dorosłych po wejściu w życie z dniem 1 lipca 2015 roku zmian w kodeksie karnym i kodeksie karnym wykonawczym”.

IV.3. Kryteria otrzymania awansu

Kuratorowi zawodowemu mogą być przyznane kolejne stopnie służbowe: starszego kuratora zawodowego, a następnie kuratora specjalisty. Wyższy stopień służbowy można nadać po 3 latach wyróżniającej się pracy. Pierwszy z warunków koniecznych do uzyskania awansu, który odnosi się do ograniczenia czasowego, jest jak najbardziej jasny, natomiast drugi – dotyczący pojęcia „wyróżniającej się pracy” – nie jest precyzyjny. W gestii kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej i kuratora okręgowego należy uznać, czy praca danego kuratora zawodowego ma charakter wyróżniający. W tej sytuacji należałoby dokonać ujednoczenia w całym kraju wymagań formalnych dotyczących kontroli i oceny pracy kuratorów zawodowych.

Zakres obowiązków kuratorów zawodowych wykonywanych na różnych szczeblach kariery nie ulega większemu zróżnicowaniu. Osiągnięcie kolejnego stopnia służbowego wiąże się, co do zasady, jedynie ze zwiększeniem wynagrodzenia. Takie ukształtowanie ścieżki awansu niewątpliwie wpływa na poziom motywacji kuratorów oraz może być jedną z przyczyn wypalenia zawodowego.

Rozwiązaniem tej sytuacji mogłoby być wykorzystanie efektów prac zespołu dr Katarzyny Sawickiej³⁴, który jeszcze w latach dziewięćdziesiątych opracował koncepcję awansu poziomego w ramach grupy kuratorów zawodowych. Proponowano, aby ustanowić relację między rodzajem i ilością wykonywanych zadań a stopniem służbowym kuratora zawodowego. W takim przypadku zachodziłaby zależność: im niższy byłby stopień służbowy kuratora, tym więcej musiałby wykonywać zadań o charakterze podstawowym. Awans oznaczałby zwiększenie liczby czynności specjalistycznych, a zmniejszenie rutynowych. W takim modelu uzyskanie awansu nie stanowiłoby tylko polepszenia sytuacji materialnej kuratora, ale łączyłoby się z uzyskaniem większej niezależności w zespole, większego wachlarza kompetencji, ale też większej odpowiedzialności.

Oprócz tego, z informacji przekazanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości wynika, że zebrane dane dotyczące struktury kuratorskiej służby sądowej wskazują na znaczne zróżnicowanie praktyk awansowych na terenie kraju, co może wpływać na poczucie nierównego traktowania wśród członków kuratorskiej służby sądowej³⁵. Ponadto, w ocenie MS, można przypuszczać, że w niektórych okręgach sądowych nadanie wyższego stopnia służbowego ma charakter mechaniczny, służąc jedynie zaspokojeniu pierwszej potrzeby, tj. materialnej, prowadząc do osłabienia znaczenia awansu jako zwieńczenia pewnego procesu rozwoju zawodowego i profesjonalizacji wykonywanych zadań.

Niemniej środowisko kuratorów nieustannie apeluje o zabezpieczanie w budżecie Ministerstwa Sprawiedliwości środków na zapewnienie awansów dla kuratorów. Na 2016 r.

34 Model kurateli sądowej opracowany przez Zespół do Spraw Reformy Kurateli Sądowej Ministerstwa Sprawiedliwości pod kierownictwem dr Katarzyny Sawickiej (RN.III.7530- z/3/96), Warszawa 1996.

35 Opracowanie MS - Kuratorska służba sądowa - analiza działalności w poszczególnych latach - załączone do odpowiedzi na wniosek HFPC o udostępnienie informacji publicznej.

udało się zabezpieczyć kwotę w wysokości 600 000 złotych, która pozwoli na przeniesienie 89 kuratorów na wyższy stopień służbowy.

Analiza liczby zawodowych kuratorów sądowych zatrudnionych w wybranych okręgach sądowych w okresie 2010-2015 wskazuje na postępującą specjalizację w ramach przyznaných limitów stanowisk³⁶. Przykładowo, w okręgu łódzkim w roku 2010 liczba kuratorów na stanowisku kuratora zawodowego wynosiła 70, a w 2015 – 104. W okręgu nowosądeckim ich liczba zwiększyła się w tych latach z 26 do 37, rzeszowskim z 26 do 36, śląskim z 54 do 80, suwalskim z 11 do 21, a w świdnickim z 91 do 107.

V. Organizacja pracy

V.1. Zespół kuratorskiej służby sądowej

Kurator zawodowy wykonuje swoje obowiązki w ramach jednego zespołu kuratorskiej służby sądowej funkcjonującego przy sądzie rejonowym. Obecnie przewidzianych jest 5116 etatów kuratorskich (3113 etatów w ramach kurateli dla dorosłych oraz 2003 etaty w ramach kurateli rodzinnej³⁷), które rozdzielone są między 530 zespołów kuratorskiej służby sądowej³⁸. Zespoły prowadzone są przez kierowników powoływanych i odwoływanych przez prezesa sądu okręgowego na wniosek kuratora okręgowego, po zasięgnięciu opinii prezesa sądu rejonowego. Na stanowisko kierownika zespołu mogą zostać powołane osoby wyróżniające się zdolnościami organizacyjnymi oraz posiadające co najmniej 5-letni staż pracy kuratorskiej, a także stopień kuratora specjalisty, a w wyjątkowych wypadkach stopień starszego kuratora zawodowego.

Zagadnienie kompetencji kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej było przedmiotem postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym³⁹ zainicjowanym przez Krajową Radę Kuratorów wnioskiem z 19 czerwca 2013 r.⁴⁰. Zakwestionowane przepisy dotyczyły trzech zagadnień uregulowanych w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych⁴¹:

36 Odpowiedzi wybranych sądów okręgowych na wnioski HFPC o udostępnienie informacji publicznej.

37 Sprawozdanie MS-S40 z działalności kuratorskiej służby sądowej za I półrocze 2015 r.

38 Wg danych MS na dzień 31.06.2015 r. na liczbę zespołów kuratorskiej służby sądowej składało się 200 zespołów kuratorów dla dorosłych, 169 zespołów kuratorów rodzinnych oraz 161 zespołów połączonych wykonujących orzeczenia sądów karnych i rodzinnych.

39 Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 grudnia 2014 r., sygn. akt U 2/14.

40 Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 grudnia 2014 r. (sygn. U 2/14).

41 O niezgodności z Konstytucją RP i innymi ustawami Trybunał orzekł w stosunku do: § 11 – § 14 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 lutego 2013 r. w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych (niezgodne z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji RP); § 5 ust. 5 i § 25 ust. 5 w/w rozporządzenia (niezgodne z art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych oraz z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji RP); § 9 ust. 1 i ust. 2 zdanie drugie, § 9 ust. 4, § 10 ust. 2, § 15 ust. 1, § 24 ust. 2 oraz § 25 ust. 1 i ust. 2 zdanie drugie w/w rozporządzenia (niezgodne z art. 41 ust. 1 ustawy o kuratorach sądowych), z art. 2

- zasad kwalifikowania osób, nad którymi sprawowany jest dozór, do poszczególnych grup ryzyka powrotu do przestępstwa oraz szczegółowego określenia obowiązków kuratorów wobec tych skazanych (w zależności od tego, do której grupy zostali zakwalifikowani) na poziomie podustawowym;
- obowiązków zawodowego kuratora sądowego wobec kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej oraz uprawnień tego drugiego, w szczególności przyznania mu merytorycznych kompetencji ingerujących w pracę kuratora, niemających podstaw w ustawie o kuratorach sądowych, podczas gdy art. 2 k.k.w. nie wymienia kierownika zespołu jako organu postępowania wykonawczego.
- zobowiązania kuratora zawodowego do informowania komendanta powiatowego Policji o oddaniu skazanego za przestępstwo polegające na użyciu przemocy lub groźby bezprawnej pod dozór i zwolnieniu go z dozoru.

Trybunał orzekł o niekonstytucyjności kilkunastu przepisów tego rozporządzenia z powodu naruszenia konstytucyjnych zasad wydawania rozporządzeń (art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji) oraz kilku przepisów zawartych w ustawach: kodeksie karnym wykonawczym, ustawie o ochronie danych osobowych⁴² oraz ustawie o kuratorach sądowych.

Przepisy uznane za niezgodne z Konstytucją straciły moc obowiązującą z dniem 30 czerwca 2015 r. Pierwszym krokiem w kierunku wykonania wyroku było dokonanie zmian w k.k.w. - katalog organów postępowania wykonawczego z art. 2 k.k.w uzupełniono o kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej, dodano też art. 169b, w którym aktualnie znajdują się zasady kwalifikacji osób, wobec których sprawowany jest dozór, do grup ryzyka⁴³.

Projekt nowelizacji ustawy o kuratorach sądowych mający na celu wykonanie wyroku w części dotyczącej kompetencji kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej przedstawiła sejmowa Komisja Ustawodawcza⁴⁴. Zakres projektu został w toku prac legislacyjnych rozszerzony. Przewidziano wprowadzenie funkcji zastępcy kierownika zespołu oraz obligatoryjny obowiązek utworzenia sekretariatów w każdym zespole. Projekt ustawy został uchwalony przez Sejm 9 lipca 2015 r. W toku prac nad jego uchwaleniem doszło jednak do uchybień proceduralnych⁴⁵, wskutek których Prezydent RP zdecydował się skierować wnioski do Trybunału Konstytucyjnego w trybie kontroli prewencyjnej o zbadanie zgodności przedmiotowej ustawy z art. 121 ust. 3 i art. 122 ust. 1 w związku z art. 7 oraz art. 95 ust. 1 Konstytucji RP⁴⁶. Wobec tego zagadnienia o kluczowym znaczeniu dla kuratorów nadal pozostają nierozwiązane.

ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji RP).

42 Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r., Dz. U. z 2014 r. poz. 1182, z późn. zm.

43 Zmiany k.k.w. w tym zakresie zostały dokonane na mocy ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2015, poz. 396.

44 Projekt ustawy o zmianie ustawy o kuratorach sądowych, druk sejmowy nr 3409.

45 Podczas głosowania nad uchwałą Senatu w sprawie nowelizacji ustawy o kuratorach sądowych Marszałek Sejmu Małgorzata Kidawa-Błońska zamiast zadać pytanie który z posłów jest za *odrzucając* poprawki Senatu, spytała kto jest za ich *przyjęciem*. 417 posłów zagłosowało „za”. Uznano jednak, że Sejm odrzucił poprawki Senatu i ustawę w brzmieniu uchwalonym wcześniej przez Sejm przekazano Prezydentowi do podpisu.

V. 2. Ustanowienie kuratora rodzinnego organem postępowania wykonawczego

Praktyka wykonywania poleceń sądu przez kuratorów rodzinnych pokazuje, że w kontekście organizacji pracy kuratorów tej specjalizacji wskazane wydaje się uregulowanie kwestii roli kuratorów sądowych w wykonywaniu orzeczeń w sprawach opiekuńczych z uwzględnieniem statusu kuratora rodzinnego jako organu postępowania wykonawczego. Dlatego też należy rozważyć wprowadzenie do k.p.c. działu dotyczącego postępowania wykonawczego.

W 1997 r. kuratorzy dla dorosłych uzyskali status organu postępowania wykonawczego. Posiadają ustawowo określone zadania, obowiązki i uprawnienia w zakresie ich realizacji. Z kolei kuratorzy rodzinni nadal funkcjonują jako organy pomocnicze sądu. Takie określenie pozycji kuratorów rodzinnych nie przystaje do sposobu wykonywania przez nich czynności - kurator rodzinny wykonuje orzeczenia sądu w sposób niezależny, podlegając tylko nadzorowi ze strony sądu. Obecnie obowiązujący Regulamin urzędowania sądów powszechnych, nie zawiera przepisów o charakterze proceduralnym, które normowałyby kwestie wykonywania orzeczeń sądów w sprawach rodzinnych, opiekuńczych i nieletnich.

Wyraźne ustawowe uregulowanie pozycji i kompetencji kuratora rodzinnego jest szczególnie doniosłą kwestią z uwagi na to, że przy wykonywaniu swoich obowiązków, kuratorzy ingerują w sferę konstytucyjnych i konwencyjnych praw i wolności jednostki. Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie do Ministra Sprawiedliwości wskazał na potrzebę ustanowienia kuratorów rodzinnych organami postępowania wykonawczego oraz ustawowego uregulowania ich kompetencji⁴⁷. Wśród czynności dokonywanych przez kuratorów rodzinnych wymienić można: ustalenie warunków życiowych osób ubezwłasnowolnionych, przeprowadzenie wywiadu wobec kandydatów na prawnych opiekunów bądź kuratorów takich osób, a także kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, postępowania prowadzone wobec osób z zaburzeniami psychicznymi (o umieszczenie w zakładzie psychiatrycznym bądź domu pomocy społecznej) czy odbieranie od małoletnich poniżej 13 roku życia oświadczeń w istotnych sprawach życiowych. W odpowiedzi Ministerstwo Sprawiedliwości wskazało, że „dostrzega potrzebę uregulowania tych kwestii zwłaszcza biorąc pod uwagę implikacje, jakie mogą wynikać zarówno w sferze wykonywania orzeczeń sądów rodzinnych i opiekuńczych, jak i w sferze praw podstawowych obywateli”. W związku z tym podjęło działania mające na celu wprowadzenie odpowiednich zmian w Kodeksie postępowania cywilnego⁴⁸. Na potrzebę regulacji przedmiotowej kwestii zwracało uwagę nie tylko środowisko kuratorów zawodowych, ale także sędziów rodzinnych⁴⁹.

46 W sprawie, której nadano sygnaturę Kp 4/15, stanowisko przedstawił Prokurator Generalny. W jego ocenie przedmiotowa ustawa: 1. jest niezgodna z art. 122 ust. 1 w związku z art. 7 oraz art. 95 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, 2. jest zgodna z art. 121 ust. 3 Konstytucji RP.

47 Wystąpienie RPO do MS z dnia 31 grudnia 2015 r. w sprawie określenia roli kuratorów w przeprowadzaniu wywiadów środowiskowych w sprawach opiekuńczych, sygn. IV.501.40.2015.MK, dostępne na stronie: https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Do_MS_ws_okreslenia_rol_kuratorow_w_przeprowadzaniu_wywiadu_w_srodowiskowych_w_sprawach_opiekunczych.pdf.

48 <http://kurator.info/wp-content/uploads/2016/03/kurator-a-wywiad-srodowiskowy-MS-odpowiedz.pdf>.

49 W uchwale XVII Kongresu Stowarzyszenia Sędziów Rodzinnych w Polsce z 10 września 2015 r. postulowano „niezwłoczne podjęcie działań zmierzających do nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego

V. 3. Obecność kuratora w kontaktach rodziców z dzieckiem

Wpływ na organizację pracy kuratorów sądowych ma również samo orzeczenie sądu. Zdarza się, że sędziowie nierzadko nie uwzględniają pozycji kuratora w realizacji orzeczonego środka i np. orzekają kontakty z dzieckiem mające trwać 10 godzin w ciągu jednego dnia albo nie określają w sposób precyzyjny miejsca, w którym mają się one odbywać. Taka sytuacja jest co najmniej niewygodna nie tylko dla kuratora, ale także dla dziecka oraz uprawnionego do kontaktu z nim rodzica. Co więcej kurator nie ma prawa zainterweniować w przypadku, gdy zauważy niepokojące go zachowania, które zagrażają dziecku - jego rola ogranicza się do pozostawania biernym obserwatorem⁵⁰. Sytuacja dziecka nie jest w tym wypadku prawidłowo zabezpieczona. Dlatego też kurator zawodowy powinien mieć realny wpływ na przebieg kontaktu rodzica z dzieckiem, powinien być wyposażony w narzędzia do działania w tym zakresie, np. dysponować możliwością przerwania kontaktu⁵¹.

V. 4. Obsługa sekretarska zespołów kuratorskiej służby sądowej

Kwestią odnoszącą się do organizacji pracy kuratorów i wymagającą niezwłocznego rozwiązania jest postulat ustawowego przydzielenia każdemu zespołowi kuratorskiej służby sądowej odrębnego sekretariatu. Na gruncie u.k.s. jest to zależne od podjęcia decyzji o utworzeniu sekretariatu przez prezesa sądu rejonowego⁵². Pewnym krokiem w kierunku poprawy sytuacji kuratorów sądowych w przedmiotowym zakresie jest nowe brzmienie §23 Regulaminu urzędowania sądów powszechnych. Zakłada on utworzenie sekretariatu nie tylko w każdym wydziale (jak w poprzednim stanie prawnym), ale także w każdym zespole kuratorskiej służby sądowej i opiniodawczym zespole sądowych specjalistów. Rozwiązanie to nie jest spójne z brzmieniem art. 42 u.k.s., w związku z tym niezbędne staje się usunięcie rozbieżności między ustawą a rozporządzeniem. Wskazane jest uregulowanie przedmiotowej

przez kompleksowe uregulowanie w nim postępowania wykonawczego, w tym postępowania wykonawczego w sprawach rodzinnych – zwłaszcza z uwagi na aktualną treść Regulaminu urzędowania sądów powszechnych”, uchwała dostępna na stronie: <http://www.ssrwp.pl/aktualnosci.php?typ=uc&art=150&start=0&irek=25>.

50 Kurator rodzinny, któremu zlecono obecność przy kontaktach rodziców z dziećmi, ustalonych przez sąd opiekuńczy, ma obowiązek stawić się w określonym w postanowieniu sądu terminie i miejscu i być obecny przez cały czas trwania kontaktu, zapewniając, by kontakt ten nie trwał dłużej, niż postanowił sąd. Z przeprowadzonej czynności sporządza notatkę (§ 10 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych).

51 Uwagę na aktualną rolę kuratora rodzinnego w kontaktach rodzica z dzieckiem zwrócił Rzecznik Praw Dziecka z wystąpieniem generalnym do Ministra Sprawiedliwości z 18 lutego 2016 r., wystąpienie dostępne na stronie: http://brpd.gov.pl/sites/default/files/wyst_2016_02_18_ms.pdf. Także Porozumienie samorządów zawodowych i stowarzyszeń prawniczych 20 kwietnia 2016 r. przedstawiło stanowisko dotyczące kwestii merytorycznych i płacowych związanych z wykonywaniem orzeczeń o realizowaniu kontaktów osoby uprawnionej z dzieckiem w obecności kuratora sądowego, stanowisko nr 8/2016 dostępne jest na stronie: <http://prawnicyrazem.pl/stanowisko/stanowisko-nr-82016-dot-rol-i-kuratora-sadowego-w-regulowaniu-kontaktow/>.

52 Art. 42 u.k.s.: 1. Czynności z zakresu obsługi biurowej zespołu wykonują pracownicy wydziałów sądu rejonowego, na rzecz których zespół wykonuje zadania. 2. Prezes sądu rejonowego może utworzyć sekretariat zespołu. 3. W przypadku utworzenia sekretariatu, o którym mowa w ust. 2, jego pracami kieruje kierownik zespołu.

kwestii w ustawie o kuratorach sądowych w sposób analogiczny do rozwiązań zawartych w Regulaminie urzędowania sądów powszechnych.

W przypadku, gdy nie utworzono sekretariatu, obsługę biurową sprawują wyznaczeni pracownicy właściwych wydziałów w sądzie rejonowym. Aktualnie, bez zapewnionego sekretariatu ani obsługi biurowej pozostaje 70 zespołów kuratorskiej służby sądowej⁵³. Szansę na poprawę sytuacji w tym zakresie stanowi zapowiedź Ministerstwa Sprawiedliwości zabezpieczenia w budżecie tego resortu na rok 2016 środków na 70 etatów urzędniczych wyłącznie dla zapewnienia obsługi sekretarskiej zespołom kuratorskiej służby sądowej⁵⁴.

Na kuratorach spoczywają liczne obowiązki administracyjne wynikające z konieczności prowadzenia dość obszernej dokumentacji dokonywanych przez nich czynności. Bez zapewnienia odpowiedniej pomocy ze strony pracowników sądu, kuratorzy zmuszeni są wykonywać wszystkie prace o charakterze administracyjnym i biurowym we własnym zakresie.

Nadmierna sprawozdawczość w pracy kuratorów zawodowych powoduje, że charakter tej pracy ma coraz większy wymiar urzędniczy. Ogranicza się w ten sposób czas, jaki kuratorzy mieliby przeznaczyć na planową pracę z podopiecznymi, nie mogą oni w sposób efektywny wykonywać czynności merytorycznych, do których są powołani⁵⁵. Czas pracy w biurach zwiększa się kosztem podejmowanych przez kuratorów czynności w środowiskach podopiecznych⁵⁶.

VI. Warunki pracy

VI.1. Standard obciążenia pracą kuratorów sądowych

Standard obciążenia pracą jest jedną z istotniejszych kwestii w pracy kuratorów sądowych. Standard określa przeciętną normę obciążenia pracą. Określony jest w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości w sprawie standardów obciążenia pracą kuratora zawodowego.

Obciążenie pracą kuratora zawodowego

53 Sprawozdanie MS-S40 z działalności kuratorskiej służby sądowej za I półrocze 2015 r.

54 Pismo Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości Patryka Jakiego z 13 stycznia 2016 roku do KRK, DWOiP-II-5400-29/15/5 160115-00044.

55 KRK wielokrotnie podnosiła tę kwestię na poziomie rządowym. Por. np. apel KRK z 28 września 2015 r. do Prezesa Rady Ministrów, apel dostępny na stronie: <http://kurator.info/2015/09/30/apel-krajowej-rady-kuratorow-do-prezesa-rady-ministrow/>. Konieczność obligatoryjnego utworzenia sekretariatów została również podniesiona w stanowisku Porozumienia samorządów zawodowych i stowarzyszeń prawniczych nr 4 / 2015 z 24 września 2015 r., stanowisko dostępne na stronie: <http://prawnicyzem.pl/stanowisko/stanowisko-nr-4-2015/>.

56 M. Szykut, Funkcjonowanie Zespołów Kuratorskiej Służby Sądowej po 2002 roku - przełom czy stagnacja?, artykuł dostępny na stronie Wielkopolskiego Stowarzyszenia Kuratorów Sądowych pod adresem: http://kurator.org.pl/index.php?option=com_content&%20task=view&id=56&Itemid=39%E2%8C%A9=ISO%20-8859%E2%80%9332.

Rodzaje spraw	Kurator zawodowy dla dorosłych	Rodzinny kurator zawodowy
	Liczba spraw	
Dozory/ nadzory własne	od 20 do 35	od 15 do 25
Dozory/ nadzory powierzone	od 30 do 60	od 20 do 40
Inne sprawy	do 50	do 50
Łącznie	do 120, w tym 50 własnych	do 100, w tym do 50 własnych

Załącznik do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 czerwca 2003 r. w sprawie standardów obciążenia pracą kuratora zawodowego

Rozporządzenie z 2003 r. nie było do tej pory nowelizowane, mimo że zakres obowiązków kuratora zawodowego przez okres ponad 10 lat uległ zmianie⁵⁷, m.in.:

- od 1 stycznia 2010 r. wprowadzono „*Metodologię prowadzenia dokumentacji w sprawach dotyczących dozoru kuratora sądowego*” i związaną z nią konieczność generowania większej ilości dokumentacji wynikającej z zasad prowadzenia postępowań wykonawczych;
- obowiązki związane z organizowaniem i kontrolowaniem wykonywania kary ograniczenia wolności i pracy społecznie użytecznej⁵⁸;
- obowiązki związane z organizowaniem i kontrolowaniem wykonania kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego⁵⁹;
- włączenie kuratorów do pracy w zespołach interdyscyplinarnych i grupach roboczych⁶⁰;
- wprowadzenie do zakresu czynności kuratora zawodowego udzielania pisemnego upomnienia⁶¹;
- poszerzenie zakresu obowiązków sądowego kuratora zawodowego zgodnie z nowym brzmieniem art. 173 § 2 k.k.w.⁶²;
- zobowiązanie kuratorów do obecności przy weryfikacji badania na zawartość alkoholu lub środków odurzających⁶³;

57 Opinia KRK z 31 lipca 2012 r. do projektu rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 czerwca 2012 r. w sprawie sposobu wykonywania obowiązków i uprawnień przez kuratorów sądowych w sprawach karnych wykonawczych, s. 8-9, opinia dostępna pod adresem: <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs/517/52538/52540/52543/dokument45853.pdf>.

58 Zgodnie z ustawą z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2009, Nr 206, poz. 1589).

59 Zgodnie z ustawą z 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (Dz.U. z 2008, Nr 172, poz. 1069, z późn. zm.) (SDE został później włączony do k.k. i k.k.w.).

60 Zgodnie z ustawą z dnia 10 czerwca 2010 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemoc w rodzinie oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010, Nr 125, poz. 842).

61 Zgodnie z ustawą o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 16 września 2011 r. (Dz.U. z 2011, Nr 240, poz. 1431).

62 Wprowadzonym ustawą o zmianie ustawy - Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw z dnia 16 września 2011 r. (Dz.U. z 2011, Nr 240, poz. 1431),

- nałożenie obowiązków wynikających z porozumienia zawartego w dniu 29 listopada 2010 r. pomiędzy Ministrem Sprawiedliwości a Komendantem Głównym Policji, określającego „*Procedury współpracy służby kuratorskiej oraz funkcjonariuszy Policji w stosunku do osób, wobec których wykonywane jest orzeczenie sądu w związku z popełnieniem czynów karalnych polegających na stosowaniu przemocy lub groźby bezprawnej*”.

Standard obciążenia pracą kuratorów jest zagadnieniem, które przesądza o warunkach pracy tej grupy zawodowej. Jest to o tyle istotne, że ma wpływ nie tylko na osobę kuratora i efektywność jego pracy, ale przede wszystkim odbija się na skuteczności działań kuratora wobec jego podopiecznych. Zbytne obciążenie ma wpływ na zmniejszenie ilości czasu, jaki dany kurator może poświęcić na pracę z dozorowanymi/nadzorowanymi lub na inne wykonywane przez niego czynności.

Rozporządzenie w sprawie standardów obciążenia pracą kuratora zawodowego nie uwzględnia ponadto wszystkich czynności wykonywanych przez kuratorów zawodowych. Na ustalenie obciążenia pracą nie mają wpływu takie zadania jak: przeprowadzanie wywiadów środowiskowych, wykonywania orzeczeń w systemie dozoru elektronicznego, uczestnictwo w posiedzeniach zespołów interdyscyplinarnych i pracach grup roboczych, przymusowe odebranie dziecka na zasadach określonych art. 598 k.p.c. czy uwzględnienie udziału kuratora w kontaktach rodziców z dzieckiem.

Wywiady środowiskowe przeprowadzone przez kuratorów sądowych w 2014 r. ⁶⁴

Kuratorzy dla dorosłych		Kuratorzy rodzinni	
Ogółem we wszystkich fazach postępowania karnego	310 592	Ogółem we wszystkich fazach postępowania sądowego	341 696
Kuratorzy zawodowi	233 840	Kuratorzy zawodowi	308 524
Kuratorzy społeczni	76 752	Kuratorzy społeczni	33 172

Należy mieć na uwadze, że w celu przeprowadzenia jednego wywiadu środowiskowego kurator musi przeznaczyć średnio ok. 6 do 10 godzin, m.in. ze względu na czas dojazdu do miejsca przeprowadzenia wywiadu⁶⁵.

Niestety Ministerstwo Sprawiedliwości nie dostrzega problemu przeciążenia pracą kuratorów zawodowych. W czasie poprzedniej kadencji Sejmu, w odpowiedziach na interpelacje poselskie sekretarz stanu w MS Stanisław Chmielewski stwierdził, że tezie o zwiększeniu obciążenia pracą grupy zawodowej kuratorów sądowych „przeczą dane statystyczne za lata

63 Zgodnie z § 7 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 16 stycznia 2012 r. w sprawie sposobu przeprowadzania badań na obecność alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych w organizmie skazanego lub sprawcy oddanego pod dozór lub zobowiązanego do powstrzymywania się od nadużywania alkoholu lub używania środków odurzających lub substancji psychotropowych, ich dokumentowania oraz weryfikacji

64 Sprawozdanie MS-S40 z działalności kuratorskiej służby sądowej za rok 2014 r.

65 Wypowiedź Rafała Sitarza - kuratora okręgowego w okręgu opolskim, <http://opole.wyborcza.pl/opole/1,111632,19553045,z-pamietnika-kuratora-sadowego-walka-na-marginesie-zycia.html?disableRedirects=true#ixzz3z6H1FZvI>.

2007-2011, które wskazują na systematyczny i w niektórych kategoriach znaczący spadek liczby wykonywanych zadań, w tym przede wszystkim zadań najtrudniejszych, wymagających od kuratorów największego zaangażowania.”⁶⁶ W jego ocenie „widoczna wyraźna tendencja spadkowa w zakresie liczby spraw w zespołach kuratorskich (...) nie uzasadnia twierdzeń o potrzebie tworzenia nowych etatów dla tej grupy zawodowej.”⁶⁷ Z informacji otrzymanych od Ministerstwa Sprawiedliwości⁶⁸ wynika, że „w ostatnich latach obciążenie kuratorów zawodowych, liczone liczbą wykonywanych orzeczeń na 1 etat kuratora zawodowego, systematycznie zmniejsza się w wymiarze ogólnym i obecnie mieści się w standardach obciążenia pracą”.

Dlatego też pożądane byłoby przeprowadzenie obiektywnej oceny obciążenia pracą kuratorów zawodowych, w szczególności z uwzględnieniem przepisów prawa pracy, a dopiero później ustalenie obowiązującego standardu. Ustalenie standardu powinno opierać się na analizie jakościowej, a nie wyłącznie na liczbie czynności przeznaczonych do wykonania przez kuratorów.

VI. 2. Niebezpieczne warunki pracy kuratorów

Kuratorzy sądowi wykonują swoją pracę w warunkach szczególnie trudnych i uciążliwych. Wypełniają swoje obowiązki z środowiska podopiecznych – osób, których zachowanie na tyle odbiega od przyjętych norm społecznych, że podejmuje się wobec nich środki resocjalizacyjne lub wychowawcze. W związku z tym narażeni są na reakcje ze strony podopiecznych lub członków ich rodziny, osób znajdujących się w najbliższym otoczeniu, czy nawet ze strony zwierząt⁶⁹. Nierzadko reakcje te charakteryzują się agresją, dochodzi do pobicia, szarpania, wyzwisk, gróźb, kuratorzy są szczuci psami⁷⁰. Niemala jest liczba przypadków czynnej napaści na kuratorów (w 2011r. – 274 przypadki), jak i napaści na kuratorów przez zwierzęta domowe (163 przypadki w 2011 r.)⁷¹. Kuratorzy nie posiadają

66 Odpowiedź sekretarza stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości - z upoważnienia ministra - na interpelację nr 3243 w sprawie aktualnej sytuacji kurateli sądowej w Polsce związanej ze wzrostem obciążenia nowymi obowiązkami kuratorów sądowych, <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=4B3CF31A>.

67 Odpowiedź sekretarza stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości - z upoważnienia ministra - na interpelację nr 3970 w sprawie usprawnienia funkcjonowania zespołów kuratorskiej służby sądowej, <http://sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=34B46799>.

68 Odpowiedź na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z 30 listopada 2015 r.

69 Badania Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości wskazują, że 49% ankietowanych kuratorów skarżyło się, że dozorowani używają w stosunku do nich słów powszechnie uznanych za obelżywe, przy czym nie były to przypadki jednostkowe, gdyż zdaniem 31% kuratorów zdarzało się to kilka lub kilkanaście razy. 18% kuratorów mówiło o stosowanych wobec nich gróźbach pobicia przez podopiecznych, a 4% respondentów było fizycznie atakowanych. Na podstawie analizy wyników badań stwierdzono też, że występowała istotna zależność między ubliżaniem kuratorom przez nadzorowanych a groźbami im pobiciem oraz między wypowiedzianymi groźbami a atakiem fizycznym na przedstawiciela kurateli. Pokazuje to, że nie można lekceważyć agresji słownej wyrażanej w stosunku do kuratora, która łączy się z bardziej niebezpiecznymi zachowaniami.

70 Więcej o zagrożeniach dla kuratorów sądowych – por. B. Hołyst, E. Wojtera, Bezpieczeństwo kuratorów sądowych w świetle badań ogólnopolskich, Warszawa 2013.

71 Por. też A. Jukowska, Pies pogryzł? Ryzyko zawodowe kuratora, listonosza, kuriera..., artykuł opublikowany na stronie: <http://opole.wyborcza.pl/opole/1,35114,19489886,pies-pogryzl-ryzyko-zawodowe->

środków obrony osobistej, a ich ubezpieczenie nie obejmuje faktycznych zagrożeń, na jakie są narażeni (są ubezpieczeni na zasadach osób zatrudnionych w sekretariatach sądów)⁷².

Dlatego też niezwykle ważną dla kuratorów kwestią jest podniesienie bezpieczeństwa ich pracy. W obliczu bierności ustawodawcy kuratorzy na własną rękę zdecydowali się zadbać o swoje bezpieczeństwo. Przykładowo, Fundacja na Rzecz Rozwoju Probacji „Probare” rozpoczęła swoją działalność w 2013 r. od zawarcia umowy ubezpieczenia grupowego, adekwatnego z punktu widzenia ekonomicznego, a także specyfiki pracy kuratora.⁷³

Przykładem czynnej napaści na kuratora sądowego jest niedawny przypadek z Trzeboszowic⁷⁴ Podopieczna, mając 2 promile alkoholu we krwi, pobiła kuratorkę oraz wybiła jej ząb. Z relacji kuratora zawodowego można dowiedzieć się o innych przypadkach ataków na kuratorów sądowych:

„W 2010 roku 28-letnia kuratorka Paulina Ozga dozorowała matkę dwuletniego Kacpra, która notorycznie piła. Wieczorem, około godziny 19, podjechała pod dom rodziny. Nie zdążyła zapukać do ich drzwi, gdy ktoś uderzył ją w głowę kilka razy metalowym narzędziem. Osierociła pięcioletniego syna. Do dziś nie znaleziono sprawcy zbrodni. Kurator społeczny Jarek Jastrzębski został brutalnie zaatakowany młotkiem przez podopiecznego, do dziś nie odzyskał w pełni zdrowia. W grudniu zeszłego roku kuratorka z Nysy została dotkliwie pobita przez pijaną matkę. Trafiała do szpitala.”⁷⁵

W środowisku kuratorów podkreśla się, że zachodzi dysproporcja uprawnień kuratorów względem innych grup zawodowych uznawanych za funkcjonariuszy publicznych, których praca została uznana jako wykonywana w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Przykładowo, za funkcjonariusza publicznego zatrudnionego w szczególnym charakterze uznano pracownika Najwyższej Izby Kontroli⁷⁶. Wykonywanie obowiązków funkcjonariusza NIK nie wiąże się natomiast z narażeniem na opisane powyżej niebezpieczeństwa, na które wystawieni są kuratorzy sądowi.

[kuratoora-listonosza-kuriera.html](#).

72 Apel członków Zgromadzeń Okręgowych kuratorów sądowych z 2013 r. do Ministra Sprawiedliwości Jarosława Gowina, apel dostępny na stronie <http://kurator.webd.pl/wp-content/uploads/2012/10/apel-zarobki.pdf>.

73 Komunikat ze strony Fundacji na Rzecz Rozwoju Probacji "PROBARE" dostępny na stronie: http://www.probare.pl/strony/do_druku/aktualnosci/2016/001.htm.

74 TVN24, Pijana matka chciała odebrać dzieci ze szkoły, później zaatakowała kuratorkę, artykuł dostępny na stronie: <http://www.tvn24.pl/wroclaw.44/pijana-matka-chciala-odebrac-dzieci-ze-szkoly-pobila-kuratorkę.601490.html>. Z kolei w gminie Odolanów doszło do zgwałcenia kuratorki – por. Ł. Bartczak, Odolanów: Oblawa i pościg za gwałcicielem, artykuł dostępny na stronie: <http://www.gloswielkopolski.pl/wiadomosci/wielkopolska/a/odolanow-oblawa-i-poscig-za-gwalcicielem.9778867/>.

75 A. Jukowska, Z pamiętnika kuratora sądowego: Walka na marginesie życia, artykuł dostępny na stronie: <http://opole.wyborcza.pl/opole/1,111632,19553045,z-pamietnika-kuratora-sadowego-walka-na-marginesie-zycia.html#ixzz3z6H1FZvl>.

76 § 14 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, Dz.U. z 1983 r. Nr 8 poz. 43.

W takich okolicznościach niezbędnym wydaje się, aby podjęte zostały kroki w celu uwzględnienia w statusie kuratorów szczególnych warunków wykonywanej przez nich pracy. Powinno się przede wszystkim zapewnić tej grupie zawodowej ubezpieczenie odpowiadające charakterowi wykonywanych przez kuratorów czynności. Pewnym rozwiązaniem mogłoby być także organizowanie szkoleń w celu zwiększenia ochrony osobistej kuratorów i nabycia umiejętności przeciwdziałania mogącym ich spotkać zagrożeniom.

VI. 3. Pomoc psychologiczna

Obowiązujące przepisy nie zawierają żadnych uregulowań, które dotyczyłyby mechanizmów wsparcia kuratorów w radzeniu sobie ze stresem zawodowym, na którego występowanie kuratorzy są w szczególności narażeni ze względu na specyfikę ich pracy⁷⁷. Kuratorzy mają na co dzień do czynienia z sytuacjami nacechowanymi emocjonalnie (np. w czasie odbierania dzieci rodzicom, doświadczania agresywnych zachowań ze strony podopiecznych podczas wykonywania czynności), wypełnianie obowiązków łączy się z intensywnymi relacjami z podopiecznymi oraz zaangażowaniem w ich problemy. Badania Katarzyny Jadach⁷⁸ pokazują, że zdecydowana większość (75%) ankietowanych przez nią kuratorów stoi na stanowisku, że pomoc psychologiczna jest pożądana i powinna przybierać formy nauczania technik pozwalających przezwyciężyć stres, indywidualnych (i bezpłatnych) konsultacji psychologicznych, warsztatów z udziałem psychologa, warsztatów dotyczących wypalenia zawodowego, a także szkoleń o charakterze integracyjnym.

Zapewnienie skutecznej pomocy psychologicznej kuratorom sądowym zdecydowanie miałyby wpływ na zapobieganie skutkom długotrwałej ekspozycji na stres oraz zmniejszałyby ryzyko dotknięcia wypaleniem zawodowym. Kondycja psychiczna kuratora jest niezmiernie istotnym czynnikiem, gdyż determinuje skuteczność podejmowanych przez niego działań wobec podopiecznych.

VII. Wynagrodzenia kuratorów

VII. 1. Zamrożenie wynagrodzeń

Wynagrodzenie zasadnicze kuratorów zawodowych na równorzędnych stopniach służbowych jest równe i stanowi odpowiednio do rangi stopnia służbowego wielokrotność kwoty bazowej, której wysokość w 2016 r. wynosi 1873,84 zł⁷⁹. Obok wynagrodzenia zasadniczego kuratorom przysługują różnego rodzaju dodatki⁸⁰.

77 Por. Ł. Wirkus, *Stres w pracy kuratora sądowego. Studium teoretyczno-empiryczne*, Wydanie II, Kraków 2015.

78 K. Jadach, *Praca kuratora sądowego w sprawach rodzinnych, nieletnich i karnych*, Poznań 2011 r., s. 178.

79 Art. 14 Ustawy budżetowej na rok 2016 z dnia 25 lutego 2016 r., Dz. U. z 2016 r., poz. 278.

80 Dodatek funkcyjny – dla kuratorów okręgowych, ich zastępców oraz dla kierowników zespołu kuratorskiej służby sądowej, patronacki – dla kuratorów zawodowych za sprawowanie patronatu nad aplikantem kuratorskim, specjalny – dla kuratorów zawodowych na czas określony, za pracę terenową, za wieloletnią pracę.

Kwota wynagrodzenia wbrew wskazaniu z art. 14 ust. 1b u.k.s. nie jest waloryzowana od 2009 r.⁸¹ W tej sytuacji Krajowa Rada Kuratorów wraz z Fundacją na Rzecz Rozwoju Probacji „Probare” podjęła nawet kroki w celu udostępnienia wszystkim kuratorom standaryzowanego wzorca kasacji od orzeczeń sądu drugiej instancji oddalających roszczenia zawodowych kuratorów sądowych o waloryzację wynagrodzenia⁸².

Pewnym uwzględnieniem postulatów KRK w zakresie wzrostu wynagrodzeń było wydanie przez Ministra Sprawiedliwości rozporządzenia z dnia 22 grudnia 2015 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie wynagrodzeń kuratorów zawodowych i aplikantów kuratorskich⁸³. Wskaźniki kwoty bazowej wzrosły na każdym szczeblu awansowym o wartość: 0,14, zaś w stosunku do aplikantów kuratorskich – z 0,934 do 1,1.

Dodatkowo, Minister Sprawiedliwości w liście z 20 kwietnia 2016 r. zapowiedział podwyżki płac pracowników sądów, sędziów i referendarzy, asystentów sędziów, a także kuratorów sądowych. Wynagrodzenia ostatniej grupy zawodowej mają zostać podniesione o 5,5 %⁸⁴.

*Wydatki budżetowe na kuratelę sądową w tys. zł.*⁸⁵

Rok	Wynagrodzenia wypłacone kuratorom zawodowym	Ryczałty wypłacone kuratorom zawodowym	Ryczałty wypłacone kuratorom społecznym
2010	378 916	2 064	156 700
2011	382 988	2 529	158 659
2012	385 052	2 486	136 608
2013	386 715	2 702	133 864
2014	387 040	2 833	133 600
2015*	291 798	2 517	89 867

*(stan na dzień 30.09.2015 r.)

VII. 2. Nieadekwatność wysokości dodatku terenowego

W odniesieniu do dodatku terenowego – należy podkreślić, że jest on integralnym składnikiem wynagrodzenia kuratorów zawodowych wynoszącym 50% kwoty bazowej⁸⁶. W

81 Kwestia braku waloryzacji wynagrodzenia za pracę w sferze budżetowej była przedmiotem postępowania przed TK w sprawach rozpoznawanych pod wspólną sygnaturą P 44/13. Trybunał rozpatrywał pytania prawne sądów rejonowych dotyczące pozbawienia pracowników prawa do wypłaty zwaloryzowanego wynagrodzenia za pracę, co wynikało z ustalania wskaźników wynagradzania na tym samym poziomie. Trybunał zwrócił jednak uwagę, że wieloletni brak waloryzacji wynagrodzeń pracowników sądów i prokuratur oraz kuratorów sądowych budzi niepokój z punktu widzenia realizacji zasad i wartości konstytucyjnych.

82 <http://kurator.webd.pl/wp-content/uploads/2015/07/2015.07.08-Apel-o-%C5%9Brodki-na-kasacji-%C4%991.pdf>

83 Dz.U. z 2015, poz. 2037.

84 Treść listu dostępna jest na stronie: <https://www.ms.gov.pl/pl/informacje/news,8226,list-ministra-sprawiedliwosci-do-pracownikow-sadow.html>.

85 Odpowiedź Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 30 listopada 2015 r. na wniosek HFPC o udostępnienie informacji publicznej.

86 Art. 14 ust. 5 u.k.s.

związku z tym, po pierwsze, koszty wykonywania pracy w terenie pokrywane są przez kuratorów z ich wynagrodzenia za pracę. Wśród tych kosztów należy z pewnością wymienić koszty paliwa, eksploatacji prywatnych pojazdów używanych do wykonywania czynności, a także zapewnienie ubezpieczenia. Po drugie, kwota dodatku terenowego – podobnie jak samo wynagrodzenie - nie była waloryzowana od 2009 r.

Oprócz tego, u.k.s. nie przewiduje mechanizmu różnicowania dodatku terenowego w zależności od skali obciążenia pracą, w tym wykonywaną poza siedzibą zespołu kuratorskiej służby sądowej. Obecnie przysługuje on w takiej samej wysokości kuratorom zawodowym pracującym w terenie w różnym natężeniu i obciążeniu. Nie uwzględnia się wielkości obszaru pracy, faktu pozostawiania kuratora na urlopie lub jego nieobecności w pracy z powodu choroby. W konsekwencji nie występuje tutaj ekwiwalentność świadczenia.

VIII. Samorząd kuratorski

Utworzenie samorządu zawodowego dla kuratorów na mocy ustawy o kuratorach sądowych z 2001 r. było nowym elementem w ramach organizacji tej grupy zawodowej. Wcześniej struktura organizacyjna, która dbałaby o budowanie profesjonalnej służby kuratorskiej praktycznie nie istniała⁸⁷. Na mocy ustawy powołano dwa organy samorządu kuratorskiego: Krajową Radę Kuratorów na szczeblu krajowym i okręgowe zgromadzenia kuratorów na szczeblach okręgowych. Krajowa Rada Kuratorów jest ogólnokrajową władzą organizacji zawodowej kuratorów zawodowych, składającą się z delegatów wybranych przez poszczególne okręgowe zgromadzenia kuratorów. Krajowa Rada Kuratorów jest reprezentantem kuratorów sądowych.

Katalog zadań KRK zawarty w u.k.s. nie ma charakteru zamkniętego, aczkolwiek w ustawie wymieniono liczne kompetencje tego organu. W szczególności do zadań KRK można zaliczyć:

- . uchwalanie kodeksu etyki kuratora sądowego;
- . podejmowanie działań umożliwiających kuratorom zawodowym podnoszenie kwalifikacji zawodowych i poziomu wykonywanej przez nich pracy;
- . opiniowanie aktów prawnych dotyczących kuratorów sądowych oraz występowanie z inicjatywą opracowania aktów prawnych dotyczących kuratorów sądowych i kurateli sądowej;
- . występowanie do Ministra Sprawiedliwości lub innych organów państwowych z wnioskami dotyczącymi warunków pracy i płacy grupy zawodowej kuratorów sądowych;
- . inicjowanie badań naukowych nad funkcjonowaniem kurateli sądowej;
- . dokonywanie okresowej oceny sądowej kadry kuratorskiej i liczby wykonywanych nadzorów i dozorów oraz przedstawianie wniosków w tym zakresie Ministrowi Sprawiedliwości;
- . coroczna ocena działalności prezydium Krajowej Rady Kuratorów;
- . uchwalenie regulaminu pracy Krajowej Rady Kuratorów;
- . współpracę z organizacjami kuratorów sądowych innych krajów.

87 K. Stasiak, *Ewolucja systemu kurateli sądowej w Polsce w latach 1919–2009 – kamienie milowe* [w:] *Dziewięćdziesięciolecie kurateli sądowej w Polsce. Historia – Teraźniejszość – Przyszłość*, Materiały z I Kongresu Kuratorskiego, Kraków 2012, s. 64.

Należy zauważyć, że w sytuacji przekazania do wykonywania przez daną grupę zawodową pewnych uprawnień przysługujących z założenia administracji publicznej, powinno się postulować pełne i czytelne określenie kompetencji KRK. Precyzyjne określenie zadań KRK w ustawie pozwoliłoby uniknąć zaistnienia ewentualnych sporów kompetencyjnych między przedstawicielami samorządu zawodowego kuratorów sądowych a organami władzy publicznej czy zarzutów pod adresem KRK podejmowania działań pozaustawowych⁸⁸.

Innym mankamentem rozwiązań u.k.s. odnoszących się do samorządu zawodowego jest brak określenia kompetencji prezydium KRK. Tymczasem jednym z uprawnień KRK jest coroczna ocena działalności prezydium tego organu. Konkretyzację tych kompetencji jedynie w regulaminie pracy KRK, bez określenia przynajmniej charakteru prawnego tych działań czy zakresu działania prezydium na gruncie u.k.s., należy uznać za niewystarczające⁸⁹. Jest to kolejny element wymagający zmian legislacyjnych w celu doprecyzowania regulacji zawartych w u.k.s.⁹⁰

Okręgowe zgromadzenie kuratorów zbiera się co najmniej raz w roku. Na posiedzeniach członkowie okręgowego zgromadzenia kuratorów podejmują uchwały w kwestiach przede wszystkim personalnych (dokonują wyborów kandydatów na różne funkcje w ramach samorządu), ale też opiniotwórczych.

Samorząd zawodowy kuratorów sądowych ma szczególny charakter, gdyż nie cechuje się pełną autonomicznością⁹¹. Kwestie takie jak nabór do zawodu, obsada stanowisk, delegacje, podleganie odpowiedzialności dyscyplinarnej czy wydalenie ze służby nie leżą w gestii jedynie członków samorządu, lecz wpływ na te sprawy ma także prezes sądu okręgowego czy Minister Sprawiedliwości.

Obok Krajowej Rady Kuratorów w Polsce działa kilka stowarzyszeń kuratorskich:

- Dolnośląskie Stowarzyszenie Kuratorów Sądowych „Frontis”;
- Krajowe Stowarzyszenie Zawodowych Kuratorów Sądowych;
- Pomorskie Stowarzyszenie Zawodowych Kuratorów Sądowych;
- Wielkopolskie Stowarzyszenie Kuratorów Sądowych;
- Zachodniopomorskie Stowarzyszenie Kuratorów Sądowych.

Działalność stowarzyszeń skupia się na:

- organizowaniu seminariów i konferencji naukowych dotyczących probacji i kurateli sądowej;
- organizowaniu szkoleń dla kuratorów sądowych;
- współpracy ze służbami probacyjnymi innych krajów (Danii, Niemiec, Wielkiej Brytanii, USA, Hiszpanii);
- prowadzeniu punktów konsultacyjnych dla poszkodowanych przestępstwami;

88 K. Gromek, Kuratorzy sądowi. Komentarz, op. cit., s. 217-218.

89 Ibidem, s. 215.

90 Informację o pracach prezydium KRK w 2015 r. można znaleźć na stronie <http://kurator.info/wp-content/uploads/2016/03/2016.03.08-Informacja-o-pracach-Prezydium-KRK.pdf>.

91 A. Martusiewicz, A. Rzepniewski, Ustawa o kuratorach sądowych – fakty i komentarz do wybranych zasad ustrojowych kurateli sądowej [w:] Kurator w społeczeństwie obywatelskim, Konferencje i SeminaRIA 7(51)03 Kancelaria Sejmu, Biuletyn Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu, Warszawa 2003 r., s. 176.

- organizowaniu programów korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy domowej;
- organizowaniu turniejów piłkarskich ośrodków kuratorskich;
- propagowaniu idei probacji, readaptacji społecznej sprawców przestępstw i sprawiedliwości naprawczej oraz
- dbanie o właściwą rangę i wysoki poziom etyczny zawodu kuratora⁹².

W 2012 r. podpisano deklarację współpracy między KRK a stowarzyszeniami kuratorów w celu zgodnego działania na rzecz usprawnienia systemu kurateli w Polsce i tym samym zwiększenia bezpieczeństwa obywateli.

Oprócz tego, we wrześniu 2015 r. KRK oraz niektóre ze stowarzyszeń kuratorów wraz z przedstawicielami organizacji reprezentujących inne zawody prawnicze podpisali deklarację Porozumienia Samorządów Zawodowych i Stowarzyszeń Prawniczych. Celem Porozumienia jest instytucjonalizacja dialogu i wspólne wypracowanie stanowisk w sprawach dotyczących zawodów prawniczych i szeroko pojętego wymiaru sprawiedliwości⁹³.

IX. Odpowiedzialność dyscyplinarna

Grupa zawodowa kuratorów zawodowych posiada wyodrębnione, dwuinstancyjne sądownictwo dyscyplinarne. Sąd pierwszej instancji działa osobno dla każdego okręgu sądu okręgowego. Z kolei sąd dyscyplinarny drugiej instancji działa przy Ministrze Sprawiedliwości. Karami dyscyplinarnymi są: nagana, nagana z ostrzeżeniem, nagana z pozbawieniem możliwości uzyskania wyższego stopnia służbowego przez okres 2 lat, usunięcie z zajmowanego stanowiska oraz wydalenie ze służby kuratorskiej.

Zgodnie z art. 52 u.k.s. kuratorzy zawodowi ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną za naruszenie obowiązków kuratora. Sformułowanie zakresu odpowiedzialności w takiej formie budzi wątpliwości interpretacyjne. Ma on bowiem charakter ogólny i nieostry. Pojęcie „obowiązków” nie jest odpowiednio sprecyzowane. Specyfika zawodu kuratora zawodowego polega na tym, że jego obowiązki zostały ustanowione w wielu różnych aktach prawnych. Przepisy ustawy o kuratorach sądowych (art. 1 i 11 u.k.s.) wydają się wyznaczać obowiązki kuratora zawodowego jedynie w sposób ogólnikowy⁹⁴.

92 Na podstawie prezentacji KRK przedstawionej podczas posiedzenia Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka Sejmu RP w dniu 21 marca 2013r., prezentacja dostępna na stronie: <http://kurator.webd.pl/wp-content/uploads/2013/03/prezentacja-kss.pdf>.

93 Tekst porozumienia dostępny jest na stronie: <http://www.iustitia.pl/informacje/1052-jest-porozumienie-samorzadow-zawodowych-i-stowarzyszen-prawniczych>.

94 Art. 1 u.k.s. Kuratorzy sądowi realizują określone przez prawo zadania o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym, związane z wykonywaniem orzeczeń sądu. Art. 11 u.k.s. Zawodowy kurator sądowy obowiązany jest do: 1) występowania w uzasadnionych wypadkach z wnioskiem o zmianę lub uchylenie orzeczonego środka; 2) przeprowadzania na zlecenie sądu lub sędziego wywiadów środowiskowych; 3) współpracy z właściwym samorządem i organizacjami społecznymi, które statutowo zajmują się opieką, wychowaniem, resocjalizacją, leczeniem i świadczeniem pomocy społecznej w środowisku otwartym; 4) organizacji i kontroli pracy podległych kuratorów społecznych oraz innych osób, uprawnionych do wykonywania dozorów lub nadzorów; 5) sygnalizowania sądowi przyczyn przewlekłości postępowania wykonawczego lub innych uchybień w działalności pozasądowych podmiotów wykonujących

Należy zaznaczyć, że zakres odpowiedzialności dyscyplinarnej innych grup zawodowych związanych z wymiarem sprawiedliwości jest określony w sposób bardziej precyzyjny. Przykładowo, sędzia i prokurator odpowiadają dyscyplinarne za przewinienia służbowe, w tym za oczywistą i rażącą obrazę przepisów prawa i uchybienia godności urzędu.⁹⁵ Z kolei adwokaci i aplikanci adwokaccy podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej za postępowanie sprzeczne z prawem, zasadami etyki lub godnością zawodu bądź za naruszenie swych obowiązków zawodowych⁹⁶.

Pewnego doprecyzowania znaczenia obowiązków kuratora zawodowego dokonał Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z dnia 18 maja 2004 r.⁹⁷ Stwierdzono w nim, że nie ma podstaw do przyjęcia, aby kurator zawodowy mógł być pociągnięty do odpowiedzialności dyscyplinarnej za postępowanie, które jest poza zakresem wykonywania przez niego obowiązków służbowych. W ocenie sądu obowiązki służbowe kuratora zawodowego nie wynikają z art. 5 czy art. 6 u.k.s.⁹⁸ Zdaniem NSA, kuratorzy zawodowi ponoszą odpowiedzialność dyscyplinarną tylko wtedy, gdy naruszają obowiązki związane z wykonywaniem zawodu kuratora. NSA stwierdził, że skoro sam ustawodawca w art. 52 ust. 1 u.k.s. ogranicza odpowiedzialność dyscyplinarną kuratora zawodowego do naruszenia przez niego obowiązków służbowych ustalonych ustawą, to nie ma podstaw do przyjęcia, aby mógł on być pociągnięty do odpowiedzialności dyscyplinarnej za postępowanie, które jest poza zakresem wykonywania przez niego obowiązków służbowych. Zachowanie kuratora zawodowego, który występował jako pełnomocnik swojego syna w sprawie cywilnej, polegające na naniesieniu na uzasadnieniu wyroku adnotacji, zostało przez NSA uznane w tym zakresie za oczywiście naganne, ale nie wypełniające dyspozycji art. 52 u.k.s.

Kolejnym mankamentem przepisów u.k.s. odnoszących się do postępowania dyscyplinarnego jest lakoniczne uregulowanie instytucji rzecznika dyscyplinarnego. Jest on wybierany przez okręgowe zgromadzenie kuratorów, a jego kadencja trwa 6 lat. Jest uprawniony do prowadzenia postępowania wyjaśniającego w przypadku stwierdzenia naruszenia obowiązków kuratora. W ustawie nie została przewidziana możliwość odwołania kuratora z pełnienia przez niego tej funkcji lub powołania jego zastępcy. Nie określono także, w jaki sposób rzecznik dyscyplinarny mógłby sam zrezygnować z pełnienia tej funkcji⁹⁹. Należałoby zatem dokonać odpowiednich zmian legislacyjnych, aby regulacje odnoszące się do postępowania dyscyplinarnego kuratorów zawodowych miały charakter precyzyjny i wyczerpujący.

orzeczone środki.

95 Przepisy odnoszące się do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego: art. 107 p.u.s.p., prokuratora: art. 137 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawa o prokuraturze (Dz.U. z 2016 r. poz. 177).

96 Art. 80. ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze, Dz.U. z 2015 r. poz. 615.

97 Sygn. akt OSK 101/04, treść orzeczenia dostępna na stronie <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/A6EB9D8E66>.

98 Art. 5 u.k.s. reguluje kto może być mianowanym kuratorem zawodowym. Art. 6 zawiera treść ślubowania, które kurator zawodowy składa przed przystąpieniem do wykonywania obowiązków.

99 K. Stasiak, *Odpowiedzialność porządkowa i dyscyplinarna kuratora zawodowego i aplikanta kuratorskiego* [w:] *Zarys metodyki pracy kuratora sądowego*, red. T. Jedynak, K. Stasiak, Warszawa 2010., s. 194.

X. Kurator społeczny

Do wykonywania części zadań zawodowych kuratorów sądowych uprawnieni są również kuratorzy społeczni. Do pełnienia funkcji kuratora społecznego może być powołany ten, kto:

- posiada obywatelstwo polskie i korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich;
- jest nieskazitelnego charakteru;
- jest zdolny ze względu na stan zdrowia do pełnienia obowiązków kuratora zawodowego;
- posiada co najmniej wykształcenie średnie i doświadczenie w prowadzeniu działalności resocjalizacyjnej, opiekuńczej lub wychowawczej;
- złożył informację z Krajowego Rejestru Karnego, która jego dotyczy.

Kuratora społecznego powołuje, zawiesza w czynnościach i odwołuje prezes sądu rejonowego na wniosek kierownika zespołu kuratorskiej służby sądowej. Kierownik ten określa zakres zadań kuratora społecznego w porozumieniu z kuratorem zawodowym, pod którego kierunkiem kurator społeczny pracuje i który jest odpowiedzialny za wyniki jego pracy. Liczba dozorów lub nadzorów sprawowanych przez kuratora społecznego nie powinna przekraczać 10. Podczas wykonywania zleconych czynności kurator społeczny może korzystać z uprawnień, które przysługują kuratorowi zawodowemu. Kurator społeczny należy także do grona funkcjonariuszy publicznych, co daje mu ochronę prawną w związku z pełnioną funkcją. Za wykonywaną pracę kurator społeczny nie otrzymuje wynagrodzenia, za to przyznawany jest mu miesięczny ryczałt z tytułu zwrotu kosztów ponoszonych w związku ze sprawowanym przez niego nadzorem lub dozorem.

Stan osobowy kurateli społecznej kilkakrotnie przewyższa poziom limitu etatów ustanowiony dla kuratorów zawodowych. Aktualnie zadania wykonuje 14 846 kuratorów społecznych dla dorosłych i 12 384 kuratorów społecznych kurateli rodzinnej¹⁰⁰. Odgrywają oni istotną rolę w sprawowaniu dozorów (ponad 118 tys. sprawowanych dozorów w 2014 r., czyli około 56% wszystkich dozorów) oraz nadzorów (ponad 101 tys. nadzorów w 2014 r., czyli około 71 % wszystkich nadzorów). W sporządzaniu wywiadów ich udział jest mniejszy (w przypadku kuratorów społecznych dla dorosłych - w 2014 r. sporządzili oni ponad 76 tys. wywiadów, czyli około 25 % wszystkich wywiadów, z kolei rodzinni kuratorzy przeprowadzili około 33 tys. wywiadów, czyli niespełna 10 % wszystkich wywiadów wykonywanych w ramach tej specjalizacji).

Z kuratorami społecznymi nie nawiązuje się stosunku pracy, dlatego też nie są oni objęci ubezpieczeniem społecznym i zdrowotnym, nie są ponadto objęci ochroną z tytułu ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków. Zatem nieuregulowana pozostaje kwestia ponoszenia odpowiedzialności za okoliczności zaistniałe w związku z wykonywaniem przez kuratora społecznego wyznaczonych mu obowiązków. Uwagę na ten fakt zwrócił ostatnio Rzecznik Praw Obywatelskich w swoim wystąpieniu do Ministra Sprawiedliwości¹⁰¹. W piśmie Rzecznik wskazał na potrzebę objęcia kuratorów społecznych ochroną ubezpieczeniową, w szczególności w zakresie skutków następstw wypadków przy

100 Sprawozdanie MS-S40 z działalności kuratorskiej służby sądowej za I półrocze 2015 r.

101 Wystąpienie z dnia 20 kwietnia 2016 r. Pismo dostępne jest na stronie: https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wystapienie_do_Ministra_Sprawiedliwosci_ws_ubezpieczenia_kuratorow_spoecznych.pdf.

wykonywaniu powierzonych zadań. Racjonalnym rozwiązaniem wydaje się, aby odpowiedzialność w tym przypadku ponosił Skarb Państwa.

Kuratorzy społeczni stanowią ważny wkład w funkcjonowanie kurateli sądowej, gdyż znacznie odciążają kuratorów zawodowych w wykonywaniu ich obowiązków. Należałoby jednak postulować zwiększenie limitu etatów dla profesjonalnych kuratorów sądowych przy jednoczesnym zmniejszeniu obsady kuratorów społecznych. Wynika to z tego, że jakość pracy wykonywanej przez kuratora społecznego zależy w dużej mierze od kuratora zawodowego sprawującego nad nim zwierzchnictwo. To w jego gestii leży przeprowadzanie szkoleń i kontrolowanie kuratorów społecznych, co w poszczególnych zespołach kuratorskiej służby sądowej może mieć różny charakter i zakres. W związku z tym zauważalny jest nierówny poziom przygotowania merytorycznego kuratorów społecznych do wykonywania obowiązków. Fakt ten jest szczególnie istotny dla podopiecznych, wobec których orzeczono dozór lub nadzór, gdyż skuteczność środków wychowawczych czy oddziaływań resocjalizacyjnych zależy przede wszystkim od umiejętności pracującego z nim kuratora.

XI. Ośrodki kuratorskie

Zauważalna jest tendencja zmniejszania się znaczenia ośrodków kuratorskich. Mimo wielu ich zalet z roku na rok spada liczba tych placówek. Obecnie funkcjonuje jedynie 98 ośrodków kuratorskich, do których skierowanych zostało 1507 nieletnich¹⁰². Ośrodki kuratorskie prowadzone są przez sądy rejonowe, które finansują ich działanie i funkcjonowanie. Zatrudnieni są w nich przeważnie kuratorzy zawodowi, którzy prowadzą zajęcia wychowawcze z młodzieżą trudną lub zdemoralizowaną, otrzymując za to za dodatki specjalne. Tylko w niektórych ośrodkach zatrudniono specjalistów.

Ośrodek prowadzi działalność profilaktyczną, opiekuńczo-wychowawczą i resocjalizacyjno-terapeutyczną, zmierzając do zmiany postaw uczestników w kierunku społecznie pożądanym, zapewniającym prawidłowy rozwój ich osobowości¹⁰³. Skierowanie do ośrodka kuratorskiego stanowi istotny element w procesie resocjalizacji nieletnich. Jest ono korzystną alternatywą dla izolacyjnych środków wychowawczych stosowanych wobec nieletnich - pozostają oni w swoim środowisku rodzinnym i lokalnym. Dzięki temu w skuteczniejszy sposób można wobec nich stosować modele pracy resocjalizacyjno-wychowawczej, a także środki zapobiegające skutkom demoralizacji¹⁰⁴.

W porównaniu z zakładami poprawczymi i innymi placówkami koszty miesięczne prowadzenia zajęć z nieletnimi w ośrodku kuratorskim są niskie – wynoszą od 46 do 924 zł¹⁰⁵.

102 Sprawozdanie MS-S40 z działalności kuratorskiej służby sądowej za I półrocze 2015 r.

103 § 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 października 2001 r. w sprawie ośrodków kuratorskich. Dz.U. 2001, Nr 120, poz. 1294.

104 Zakładka na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości poświęcona ośrodkom kuratorskim: <https://bip.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/osrodki-kuratorskie/>.

105 Z raportu Najwyższej Izby Kontroli Informacja o wynikach kontroli funkcjonowania zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich wynika, że koszty utrzymania nieletniego wynoszą od kilku tysięcy do kilkunastu tysięcy złotych, raport dostępny pod adresem: https://www.nik.gov.pl/kontrola/wyniki-kontroli-nik/pobierz_px_remote_kno_p_09_072_200906051030511244190651_01_typ_kk.pdf, s. 5.

W obliczu możliwości, jakie stwarza dla nieletnich ośrodek kuratorski, konieczne jest wzmocnienie roli tego środka wychowawczego¹⁰⁶. Dlatego przede wszystkim powinno się zadbać o ich odpowiednie dofinansowanie. Warto byłoby rozważyć wyodrębnienie w budżecie Ministerstwa Sprawiedliwości środków na utrzymanie ośrodków kuratorskich. Ośrodki powinny dysponować także pieniędzmi na zatrudnienie specjalistycznej kadry.

XII. Wnioski

1. Funkcjonowanie kuratorskiej służby sądowej, jako jednej z grup zawodowych istniejących w strukturze wymiaru sprawiedliwości, nie było jak dotychczas przedmiotem dogłębnej analizy. Nowelizacje ustawy o kuratorach sądowych mają charakter incydentalny i są na tyle rzadkie, że można podnieść zarzut anachroniczności rozwiązań zawartych w tym akcie prawnym. Należałoby zatem dokonać szeregu zmian legislacyjnych, m.in. w celu określenia zadań kuratorów sądowych na poziomie ustawy. Ustawa o kuratorach sądowych powinna zostać doprecyzowana, aby mogła pełnić rolę ustawy systemowej. Wydaje się, że stosownym byłoby rozważanie stanowisk środowiska kuratorskiego w toku każdorazowych prac nad zmianami legislacyjnymi odnoszącymi się do tej grupy zawodowej. Działania zmierzające do modyfikacji funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w zakresie prawa karnego czy rodzinnego powinny być dokonywane z uwzględnieniem roli i pozycji kuratorskiej służby sądowej.
2. Przydatnym działaniem Ministerstwa Sprawiedliwości byłoby zbadanie całokształtu statusu kuratorów sądowych oraz relacji warunków i organizacji pracy, a także wynagrodzenia kuratorów do specyfiki ich obowiązków.
3. Należałoby zracjonalizować standardy obciążenia pracą kuratorów zawodowych z uwagi na konieczność przestrzegania regulacji kodeksu pracy dotyczących czasu pracy.
4. Niezmiernie istotne jest zapewnienie każdemu zespołowi kuratorskiej służby sądowej profesjonalnej obsługi sekretarskiej, tak aby kuratorzy zawodowi mogli skupić się na wykonywaniu zadań *stricto* merytorycznych.
5. Niezbędne jest odmrożenie wynagrodzeń kuratorów sądowych w celu realizacji ustawowego obowiązku ich corocznej waloryzacji. Konieczne jest także przekształcenie zasad regulujących wypłacanie dodatku terenowego dla zapewnienia jego ekwiwalentności.
6. W celu ujednoczenia kryteriów stawianych kandydatom na aplikantów kuratorskich, a także praktyki wykonywania zadań przez kuratorów sądowych w skali całego kraju, należałoby rozważyć wprowadzenie centralnego ośrodka kształcenia przyszłej kadry kuratorów zawodowych. Powinno się także ustanowić precyzyjne warunki i zasady uzyskiwania przez kuratorów wyższych stopni służbowych.

106 Potrzebę tą podkreśla się w apelu KRK i Fundacji „Probare” do kuratorów zaangażowanych w ośrodkach kuratorskich. Zwrócono w nim też uwagę na fakt, że przed 2001 r. w Polsce funkcjonowało niemal 300 ośrodków kuratorskich. Apel dostępny na stronie: <http://kurator.info/2016/02/18/apel-do-kuratorow-zatrudnionych-w-osrodkach-kuratorskich-o-udzial-w-badaniach/>.

7. Konieczne jest ustanowienie kuratora rodzinnego organem postępowania wykonawczego, a także wyodrębnienie działu odnoszącego się do postępowania wykonawczego w kodeksie postępowania cywilnego.
8. Specyfika pracy kuratora zawodowego uzasadnia zwrócenie uwagi na aspekt jego bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych, a także przemawia za zaliczeniem tego zawodu do katalogu prac wykonywanych w szczególnych warunkach.

Analiza została opracowana w ramach „Monitoringu procesu legislacyjnego w obszarze wymiaru sprawiedliwości” realizowanego przez Helsińską Fundację Praw Człowieka dzięki dotacji otrzymanej z programu „Obywatele dla demokracji” finansowanego z Funduszy EOG.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka

ul. Zgoda 11

00-018 Warszawa

hfhr.pl

@ facebook.com/HFPCz

@ twitter.com/hfhrpl